Discovering the Commentators Parshat Devarim

(א) אֵלֶּה הַדְּבָרִים <u>אַשֵּׁר דְּבֵּר מֹשֵׁה</u> אֶל כָּל יִשְׂרָאֵל בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן בַּמִּדְבָּר בְּעֲרָבָה מוֹל סוּף בֵּין כָּארָן וּבִין תֹּפֶל וְלָבָן וַחֲצֵרֹת וְדִי זָהָב: (ב) אַחַד עָשָׁר יוֹם מַחֹרֵב דֶּרֶדְ הַר שֵׁעִיר עִד קַדֵשׁ בַּרְגַע: (ג) וַיְהִי בְּעִים שָׁנָה בְּעִשְׁתֵּי עָשָׁר חֹדֶשׁ בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ דְּבֵּ<u>ר מֹשֵׁה אֵל בְּנִי יִשׂרְאַל</u> כְּכֹל אֲשֶׁר צִּוָה ה' אֹתוֹ אֲלֶהֶם: (ד) אַחָרִי הַכֹּתוֹ אֵת סִיחֹן מֶלֶדְ הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר יוֹשֵׁב בְּחֶשְׁבּוֹן וְאֵת עוֹג מֶלֶדְ הַבְּשָׁן אֲשֶׁר יוֹשֵׁב בְּעֲשְׁתָּרֹת בְּאֶדְרֶעִי: (ה) בְּעַבֶּר הַיַּרְצִי: (ה) בְּעֵבֶר הַיַּרְצִן מוֹאָר הַוֹאִיל מֹשֵׁה בָּאֵר אֶת הַתּוֹרָה הַזֹּאֹת לֵאמֹר:

ס' אהל יעקב למגיד מדובנא

והנה שאלתי את פי מו"ר הוא רביע הקדוש הגאון החסיד מו"ה אלי מווילנא זטק"ל מה הכבדל בין התורה הקדושה ובין משנה תורה ואמר לי כי הארבעה ספרים הראשונים היו נשמעים מפי הקכ"ה בעלמו דרך גרונו של משה לא כן ספר דברים היו ישראל שומעים את דברי הספר הוה כאשר שמש דברי הנכיאים אשר אחר משה אשר הקכ"ה אמר אל הנכיא היום וליום מחר הלך הנכיא והשמיע החזון אל ישראל וא"כ בעת אשר דבר הגביא אל העם כבר היה נעחק ממנו הדבור האלהי כן היה ספר דברים נשתא אל מי משר אל הני כי משר אל מון היה מפר דברים נשתא אלי משראל מפי משרע"ה בעלמו "):

ש״ני

אלה הדברים - לפי שהן דברי תוכחות ומנה כאן כל המקומות שהכעיסו לפני המקום בהן, לפיכך סתם את הדברים והזכירם ברמז מפני כבודן של ישראל: אל כל ישראל - אילו הוכיח מקצתן, היו אלו שבשוק אומרים, אתם הייתם שומעים מבן עמרם ולא השיבותם דבר מכך וכך, אילו היינו שם היינו משיבים אותו, לכך כנסם כולם ואמר להם הרי כולכם כאן כל מי שיש לו תשובה ישיב: במדבר - לא במדבר היו אלא בערבות מואב, ומהו במדבר, אלא בשביל מה שהכעיסוהו במדבר שאמרו (שמות טז ג) מי יתן מותנו וגו': בערבה - בשביל הערבה שחטאו בבעל פעור בשטים בערבות מואב: מול סוף - על מה שהמרו בים סוף בבואם לים סוף שאמרו (שם יד יא) המבלי אין קברים במצרים, וכן בנסעם מתוך הים, שנאמר (תהלים קו ז) וימרו על ים בים סוף, כדאיתא בערכין (טו א): בין פארן ובין תפל ולבן - אמר רבי יוחנן [רשב"י] חזרנו על כל המקרא ולא מצינו מקום ששמו תופל ולבן, אלא הוכיחן על הדברים שתפלו על המן שהוא לבן, שאמרו (במדבר כא ה) ונפשנו קצה בלחם הקלוקל ועל מה שעשו במדבר פארן על ידי המרגלים: וחצרות ב במחלוקתו של קרח. דבר אחר אמר להם, היה לכם ללמוד ממה שעשו בשביל לשון הרע, ואתם נדברתם במקום: ודי זהב - הוכיחן על העגל שעשו בשביל רוב זהב שהיה להם, שנאמר (הושע ב י) וכסף הרביתי לה וזהב עשו לבעל:

גור אריה למהר"ל מפראג

ומנה כאן כל המקומות וכו' לפיכך סתם הדברים והזכירן ברמז. אף על גב דמעשה עגל (להלן ט, יב - כא) ומעשה מרגלים (פסוקים כב - לט) כתוב לקמן באורך בפירוש, ולא הזכיר אותן ברמז משום כבודן של ישראל (קושית הרא"ם), התם שאני, שאינו מזכיר אלא אחד אחד, ולא מזכיר כל החטאים יחד, ד"אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא" (קהלת ז, כ), אבל כאן שהזכיר כל החטאים שחטאו ושהכעיסו לפני המקום, והם היו הרבה חטאים, מפני כבודן של ישראל מזכיר אותן ברמז (כ"ה ברא"ם). אי נמי, בכאן לפי שהוא ראש הספר, ואין להתחיל בחטא ישראל, שהוא גנותן, ולפיכך סתם הכתוב וכתבן ברמז מפני כבודן של ישראל. וכהאי גוונא כתב רש"י למעלה אצל "ויעשו בני ישראל את הפסח במועדו" בפרשת בהעלותך (במדבר ט, א), שאין הכתוב מתחיל בגנותן של ישראל בראש הספר:

רשב"ם

אלה הדברים - לפי פשוטו כל הנזכרים בפסוק זה מקומות הן כמו שמצינו שרגילים הפסוקים לתת סימן בתוך סימן אל המקומות שהוא רוצה לפרש היכן. בלך לך מקדם לבית אל ויט אהלה. בית אל מים והעי מקדם. [בפרשת בשלח] וישובו ויחנו לפני פי החירות בין מגדול ובין הים לפני בעל צפון. בסוף שופטים הנה חג לי"י בשלו מימים ימימה אשר מצפונה לביתאל מזרחה השמש למסלה העלה מביתאל שכמה ומנגב ללבונה. וכל שכן שצריך לפרש היכן נאמרו המצות כמו שכתוב וידבר י"י אל משה במדבר סיני, בארץ מצרים החדש הזה, וידבר י"י אל משה בהר סיני, בערבות מואב. אף כאן עושה סימן בתוך סימן. וכן הוא אומר וחוזר ושונה דבר זה כשבא משה לפרש את המצות אלה העדות החקים והמשפטים אשר דבר משה וגו' בעבר הירדן בגיא מול בית פעור בארץ סיחן מלך האמרי. [וכן בפרשה זו לפנינו כתוב בעבר הירדן בארץ מואב] הואיל משה וגו':

העמק דבר - נצי"ב

אלה הדברים. היינו כל הספר עד פרשת וילך. והנה לא היו כל הדברים הרבים ההם במעמד אחד ולא ביום אחד, אלא הקהיל את העם בכמה עתים, ודבר איזה ענין מזה הספר, ומפרש הפסוק שפעם הקהיל את העם במדבר. פעם בערבה. פעם מול סוף. פעם בין פארן ובין תופל. פעם בלבן ופעם בחצרות. שהיתה עיר בעבר הירדן הנקראת חצרות, ואין זו חצרות דמסעות, פעם במקום שנקרא די זהב. ובאשר דחניית ישראל בעבר הירדן לא הי' כאופן חנייתם במדבר, שהי' במקום א' על דגליהם, וכשנדרש משה להקהיל את העדה הי' לזה מקום מיוחד חצר המשכן, משא"כ בעבר הירדן היו ישראל מפוזרים בערים שירשו בארצות סיחון ועוג, ורק הארון עמד במקום א', ומשה רבינו הקהיל את העם במקומות שונים. וכן מצינו את יהושע פעם הקהיל במקום שדר בעצמו כדכתי' ביהושע כ"ג, ופעם הקהיל שכמה:

הכתב והקבלה - בשם הגר"א

דע כי חמשת פסוקים הראשונים הם הקדמה של כל הספר, ויש בהם שלשה פעמים לשון דבורו של משה, אשר דבר משה, דבר משה אל בנ"י, הואיל משה באר, כי יש בספר זה ג' חלקים. חלק הא' מתחלת הספר עד ויקרא שקודם עשרת הדברות (בואתחנן ה') והוא מדבר בעניני מוסר. חלק הב' מן ויקרא עד הברכות והקללות שבכי תבא והוא מדבר מהמצות, לכן אמר שם תחלה (מ"ה) אלה העדות והחקים וגו' שהוא ענין אחד עם מ"ש אחריו ויקרא משה. חלק הג' מן הברכות והקללות (כי תבא כ"ז) עד סוף התורה, ואמר שם קודם הברכות (כ"ז ח') באר היטב ואח"כ וידבר משה. והתבונן כי התחלת שלשת חלקי ספר זה כהתחלת ג' הספרים שמות ויקרא במדבר. אלה, ויקרא, וידבר, וזה"ש במדרש, ויקרא הוא מלא הלכות וכנגדו דברים נמי מלא הלכות כלומר אותו חלק שבס' דברים שהוא כנגד ס' ויקרא ששם המדובר מן המצות הוא מלא הלכות (הגר"א), והיא הערה נפלאה, ונכון מאד. ולחנם נדחקו המפרשים לחבר ה' הפסוקים האלה לענין אחד, ומהם יעקרו אותם ממקומם ויושיבום בסוף ס' הקודם. והאמת יורה דרכו שאינם רק הקדמה לשלשת חלקי ספר זה:

ס' דברות משה - ר"מ פיינשטיין בראיית איסור יש איסור והוא הגדלת חלול השם לשוב בחשובה להוכירו המקום שנעשה העבירה, והוא כשעושה ישירמש שצוח ותחבולות שלא לחטוא עוד האיסור יודע שהוא חמא רק שקפק עליו יצרו, ועבירה עצמה אף כשצריך להוכיח, אם סגי שאיכא בעשיית איסור, לכן גם טוב שלא להזכיר וכמו דלראות מעשה מצוה הוא מצוה, כשרואה שנענשה, ולראות האיסור הוא דבר שרואה שאשה אחת עברה על האיסור אף חו"ל [סוטה ב א] שיויר עצמו מן היין, מאחר אף הרואה סוטה בקלקולה בשעת עונשה אמרו מצוה שהוא כממרה נגד השי"ח שאין להעלות שלא להוכיר שהיה איש שהיה עובר על איזה כדברים קשים ולפרש החטא, כי הרי יותר טוב שאין מן הראוי לראות במעשה עבירה, דהא כדעתנו שאפשר להיות דבר כוה, וכדאשכהן ביו"כ וראיית פר ושעיר הגשרפין ע"ש, אשמועינן דליכא איסור דאין מעבירין ממה שהוצרך הגמ' ביומא [ע זמצות בראיית מצוה כראיית קריאת כהן להוכיח את האדם ברמז שבהתעוררות קטנה יועיל ראה

(טו) וָאֶקַּח אֶת רָאשֵׁי שִׁבְטֵיכֶם אֲנָשִׁים חֲכָמִים וִידַעִים וָאֶתֵּן אוֹתָם רָאשִׁים עֲלֵיכֶם שָׁרֵי אֲלָפִים וְשָׁרֵי מָשְׁרָם וְשָׁרֵי עֲשָׁרֹת וְשׁטְרִים לְשִׁבְטֵיכֶם: (טז) וָאֲצַנָּה אֶת שׁפְטֵיכֶם בָּעֵת הַהִּוֹא וְשָׁרִי עֲשָׁרֹת וְשׁטְרִים לְשִׁבְטֵיכֶם: (טז) וָאֲצַנָּה אֶת שׁפְטֵיכֶם בָּמִשְׁפָּט לֵאמֹר שָׁמַעַ בִּין אָחֵיכֶם וּשְׁפָּטְהָים בָּמִשְׁפָּט לֵאלֹקִים הוּא וְהַדָּבָר אֲשֶׁר יִקְשֶׁה מִכֶּם בַּקְּטוֹ בַּנָּדֹל תִּשְׁמָעוּן לֹא תָגוּרוּ מִפְּנֵי אִישׁ כִּי הַמִּשְׁפָּט לֵאלֹקִים הוּא וְהַדָּבָר אֲשֶׁר יִקְשֶׁה מִכֶּם תַּקְרִבוּן אֵלַי וּשְׁמַעְתִּיו:

נצי"ב - העמק דבר

שמוע בין אחיכם. תשמעו או שמעו מיבעי, ובגמ' דרשו מזה שהבעל דין אסור ג"כ להשמיע טענותיו לפני הדיין עד שיהיה בין אחיכם, היינו שיעמדו שניהם במשפט, ומרומז במלת שמע מבנין הכבד שמע, ובשאילתא הנוספת דרש מזה הדיוק דאפי' דבר קל כל שהוא אסור לשמוע מבעל דין לפני בוא שכנגדו, וכ"כ הרמב"ם הל' סנהדרין פכ"א ה"ז אסור לדיין כו' אפילו דבר א' אסור שנא' שמוע בין אחיכם, מפרשי שמוע, שמועה כל שהוא. ולפי הפשט ה"פ דמלבד שמיעת הטענות מפיהם, ראוי להטות אזן לדברים שיוצא מביניהם ולקלוט האמת, ובזה יש להבין דין מרומה וכדומה יותר ממה שנשמע הטענות שבאים בהכנה לטעון כך וכך, וזהו שמוע בין אחיכם, מה שמדברים בינם לבין עצמם:

ינו"ני

כקטן כגדול תשמעון - שיהא חביב עליך דין של פרוטה כדין של מאה מנה, שאם קדם ובא לפניך לא תסלקנו לאחרון. דבר אחר כקטן כגדול תשמעון, כתרגומו, שלא תאמר, זה עני הוא וחבירו עשיר ומצוה לפרנסו אזכה את העני ונמצא מתפרנס בנקיות. דבר אחר שלא תאמר היאך אני פוגם כבודו של עשיר זה בשביל דינר, אזכנו עכשיו, וכשיצא לחוץ אומר אני לו, תן לו שאתה חייב לו:

ס' אמת ליעקב - ר"י קמינצקי

לכאורה לשון רבים דתיבת "איש" היה צריך להיות "אישים", אכל לא נמצא זה רק פעם אחת, והוא כמשלי [ג' פ"ד]: אליכם אישים אקרא, אכל בשאר המקומות הוא אנשים¹. ודוק ותשכח שגם בהרבה שפות אנשים¹. ודוק ותשכח שגם בהרבה שפות זרות לא דומה המלה של איש אחד למלת אנשים הרבה². והטעם בזה הוא מפני שקבוץ של אנשים הרבה אינו צירוף של הרבה יחידים אלא הוא לגמרי שם חדש וענין חדש. ומה שבמשלי שם כתיב אישים וענין חדש. ומה שבמשלי שם כתיב אישים הוא משום ששם אינם בקבוץ אלא הוא קורא לכל א' וא' כפרטיות, עיי"ש, ודו"ק³.

to Israel, a past that has now come to a close. These orations, delivered from the mouth of Moshe to all generations, should remain in the hearts and minds of all Jews, inspiring them to step forth as faithful sons of God's covenant. These attitudes are "האת "ח מולדים אולדים אולדים הול מולדים האובים היא מולדים ביא מולדים האובים היא מולדים האובים האובים היא מולדים האובים האובים האובים האובים האובים היא מולדים האובים האו

These orations, with which Moshe introduced the elucidation of the Torah, constitute his testament to his people. Hence, they also include those mitzvos that accompany every individual wherever he might be and that educate us constantly to faithfulness to God and to our duties — e.g., איז מורה, ברכה המון, מללין, מוויה, ברכה המון די די היי אור מציים, אוויה או שמע, היה או שמע, היה או שמעל, היה או שמעל, מוויה, ברכה המון די היא אווים אוו

In recapitulation, the book of *Devarim* is a compendium of those *mitzvos* that had to be specially noted, both by the authorities and by every individual, at the transition from the wilderness to a settled land. Some of these *mitzvos* had purposely not been put into writing until this point; others, which had already been mentioned, were now reiterated because it was considered essential for the desired objective.

This book is commonly referred to as משנה מותר as a "repetition" of the Torah. But this should not be misunderstood to mean that *Devarim* is merely a repetition of the *mitzvos* already recorded in the earlier books, for we have already seen that the majority of the *mitzvos* of *Devarim* are recorded here for the first time. Rather, the designation מון של של היותר הי

sities of life. During that period, there were no poor, and probably also no day laborers, among them. In the Land, however, normal conditions of life prevailed, and human existence depended on productivity and commerce. This created differences in economic status, including various degrees of dependence on aid from fellow men. In the wilderness, everyone had everything he needed, but no more than that; hence, there was no need to give קיד, nor was it possible to do so. Furthermore, it was only after God's direct providence had departed and normal conditions of life had begun that the male became the provider for his wife and household. In the wilderness, this socioeconomic aspect of marriage was absent. Only in the Land did marriage assume its full significance on a legal and social basis.

Hence, the laws that regulate physiological and ethical aspects of sexual life in marriage are recorded already in the earlier books, whereas the laws that determine the legal validity and dissolution of marriage — laws that determine the legal validity and dissolution of marriage closely linked to the legal and civic aspect of family life — as well as the laws closely linked to the legal and civic aspect of family life — משפט בכורה all these laws were recorded in the Written Law only after Moshe had reviewed the entire Torah just before the entry into the Land.

In our view, these explanations are clear and uncontrived, and can account for the fact that these groups of *mitzvos* are recorded in the fifth book of the Torah. And since the *mitzvos* cited here for general discussion constitute the overwhelming majority of the book, we are entitled to assume that a similar logic motivated also the inclusion of all the other *mitzvos* that appear in the book of *Devarim*.

As we have stated, after Moshe reviewed all the *mitzvos* of the Torah, some of them were then also recorded in the Written Law. Of these, some *mitzvos* had already been recorded in the earlier books, and some were recorded here for the first time, their recording having been delayed until now. Which *mitzvos* ought to be recorded here, or ought to be recorded again here, depended on the reasons explained above.

By contrast, the introduction with which Moshe אואיל באר את החוף האיל באר או began the repeated elucidation of the Torah, is transmitted here in full and is set down in its entirety. For these introductory orations that comprise the first eleven chapters of *Devarim* convey the basic attitudes toward God and His Torah that are expected of Israel, and the general duties that Israel is expected to fulfill as a result. All these are expounded here on the basis of a general survey of the past in which God revealed Himself

יבחר וגוי, לא תוכל לזבח את הפסח באחד שעריך וגוי, כי אם אל המקום וגוי, ובשלת ואכלת במקום וגוי, ושמחת לפני ה׳ אלקיך וגוי, במקום אשר יבחר וגוי, שבעת ימים חחג וגוי, במקום וגוי, שלש פעמים בשנה יראה וגוי.

From this same standpoint let us now consider all the other mitzvos contained in this book. The need for the repeated warnings against שברדה and the sins associated with it is self-understood; for immediately upon entering the Land, the people would be exposed to contacts with the polytheistic abominations of the Canaanite population. Thus: עיר מטית, איסור הנאה של עבודה זרה, לא התחקו, אשרה, יחיד שעבד עבודה זרה, נחש מסל, מצבה נדחת, מטית, איסור הנאה של עבודה זרה, לא התחקו, איבוד עבודה זרה, עשיית פסל, מצבה

The same logic [namely, the imminence of Israel's entry into its own land] is applicable to the establishment of a national leadership after Moshe's death, and to the organization of the judicial system throughout the Land, centering in one supreme judicial authority: מלך, שופטים, וקן ביא אמח ונביא שקר, מלקוח, צדק משקלות, לא חהיה קדשה ממרה, עדים, עדים ווממים, נביא אמח ונביא שקר, מלאו דלא חהיה קדשה הוי אוהרה לב"ר].

However, the transition from direct Divine guidance and providence in the wilderness to the normal life of human society in the Land brought about far-reaching changes also in the nation's communal life, and this explains why various social laws are set down here either for the first time or by way of reiteration. Thus, for example, the detailed laws of א מצים כפפים, פועל בכרם laws of א פועל בכרם בפרים, פועל בכרם time in the book of Devarim, and the duties toward the poor reiterated in Devarim, such as night each care, act, rery, we can each very way were acted as night each care.

While the Children of Israel journeyed through the wilderness, God's providence provided them with shelter, clothing, and all the other neces-

A closer examination of one of these groups of *mitzvos* that first appear in earlier books and are partially reiterated here may afford us the key to the answers to these questions.

In chapter 16 (vv. 1-17), the Torah reiterates the *mitzvos* of the festivals. In this reiteration, however, only חסט, and חסיט are mentioned. When we compare this section to the section on the festivals in Vayikra 23, we immediately notice that Scripture here does not repeat חסט, וום כיפור ,ראש השנה שמרה.

derness Israel was grouped around the Sanctuary at all times. only after the nation had dispersed throughout its land, for in the wilary, which is its focal point. Obviously, this mitzvah could be fulfilled nally, on all three festivals, the duty of undertaking a pilgrimage up to sonal cycle — will become relevant only after the conquest of the Land. aspect of their significance — their association with the soil and its seathe Sanctuary applies, obligating the nation to congregate in the Sanctu-So, too, מצוח לולב could hardly have been observed in the wilderness. Fithe transition from the huts of the wilderness to the fields and the cities. as a reminder of the huts in the wilderness — will apply only after What is more, on the festival of סוכח, even the historical meaning of מצוח made a difference in their observance. Not so השבועות, and סוכות. One during the wilderness period, and Israel's settling in its own land hardly moreover, their meaning derives primarily from the relationship of the tioned is that their meaning derives purely from our relationship to God; individual to God. It was therefore possible to fully observe them even The common denominator of these four festivals that are not men-

It seems therefore highly probable that, during the last weeks before the entry into the Land, Moshe reviewed the entire Torah and expounded all its commandments, and in the framework of this review he also reviewed the *mitzvos* of the festivals; however, it was not אממיני מצרח השאר, בישור, און איניי, און

For this reason the written reiteration of the laws of חםם, אשבועות, and emphasizes two factors: First, each of these festivals is related to a specific season of the year; indeed the entire Jewish calendar is fixed to accommodate this relationship: "אַסאר שמרו שמרו אחדש האביב, מהחל חיבש בקמה, באספן האוסים. Second, the whole celebration of the festivals must be con-